

Daniel Rondeau

Kaosets maskineri

Uddrag oversat af Victoria Westzynthus

Oversat efter: Daniel Rondeau, Mécaniques du chaos
© Éditions Bernard Grasset, 2016

Bernard Grasset

texte | tekst

*Til Noëlle,
til Habiba (den ægte!)
og hendes lidelsefæller*

*"På fremmed jord i mit eget land."
Louis Aragon, Den franske Diana*

"Men vid: Dette drama er hverken digt eller roman. All is true, det er så uafvendeligt, at enhver kan finde noget af det hos sig selv, måske i sit eget hjerte."

Honoré de Balzac, Far Goriot

Citatet er gengivet i Elsebeth Junckers oversættelse (Gyldendal 1988).

PROLOG

Jeg kunne vandre ud og leve med dyrene

Arkæologisk museum, Kairo, Egypten

En oktoberdag i slutningen af 60'erne åbnede en ungdommeligt udseende engelsk mand døren til mit kontor. Det var allerede langt ud på eftermiddagen, museet var lukket for længst, og jeg var alene med vagterne og beredte mig på at forlade kontoret. Bruce (jeg fik ikke fat i hans efternavn, da han præsenterede sig) havde lige opsagt sin stilling hos Sotheby's for at studere arkæologi i Edinburgh.

”Jeg spekulerer på, om det var en fejl at vende tilbage til universitetet i min alder ...” sagde han.

”Hvorfor en fejl?”

”De er ikke depressiv? Selvmordstruet?”

”Det tror jeg ikke, men jeg kan ikke rigtig se sammenhængen.”

”Der er så mange arkæologer, der vil trække os med ned i deres grav. Jeg spekulerer på, om der findes en forbandelse. De er heldig at være her midt iblandt disse mumier. Mit perspektiv er romertidens England,

indersiden af Limes Romanus. Deprimerende. Jeg føler mig buret inde.”

Bruce forklarede mig, at han ville rejse tilbage til Sudan, hvor han havde været to år forinden. En journalistven, der boede i Barcelona, havde rådet ham til at opsøge mig. Som ung enkemand var jeg lige gået i gang med at studere og havde på temmelig mirakuløs vis reddet mig en praktikplads i Kairo. Bruce, der var ældre end jeg, forekom mig også at være mere skør. Jeg tog ham med hen for at drikke et glas på Café Nubien på et hotel ved Nilens bred.

”Har De nogensinde hørt om bejaerne?” spurgte han.

”Aldrig.”

”Det er et nomadefolk fra Østsudan. Kipling har lovprist deres heltemod.”

”Hvorfor interesserer De Dem for dette folk?”

”De er lige præcis det, vi ikke er længere. Disse beduiner gør absolut ikke dagens gerning. Mændene bruger ufattelig lang tid på at frisere sig. De er exceptionelt kamplystne og krigeriske – *first class fighting men* – men stræber overhovedet ikke efter materiel velstand.”

”Og det ser De alt sammen som noget positivt?”

”Vi har glemt livets hemmelighed. Disse mennesker indånder stadig Paradisets luft. Kender De Walt Whitman?”

”*Jeg kunne vandre ud og leve med dyrene ...*”

”Glimrende! Af en franskmænd at være overrasker

De mig. Jesus, vores store shaman, blev født i en stald ved siden af en okse og et æsel. Dengang handlede kristendommen om husdyr og forvildede får ...”

Før jeg kom til Kairo, købte jeg – der aldrig havde åbnet Bibelen – en Koran, som jeg læste og skrev notater i. Jeg kunne derfor fortælle Bruce om rejsens betydning i islam og om det omflakkende liv som en form for ’jihad i Guds fodspor’.

”De har ret,” sagde Bruce. ”Muhammed sagde, at man kun kan blive profet, hvis man først har været hyrde.”

Den nat gav jeg Bruce lov til at sove på mit værelse på instituttet. Han havde spurgt mig, om han måtte give min adresse til de af hans venner, der gerne ville skrive til ham, mens han var i Sudan. Næste morgen fulgtes jeg med ham gennem Kairos gader. Han ville absolut finde nogle postkort, som han skyndte sig at skrive og sende. Bruce vendte aldrig tilbage for at hente sin post. Jeg så ham aldrig igen, og verden har ændret sig meget siden vores møde.

FØRSTE DEL

Lille verden

1

Læs Tamaris, La Marsa, Tunesien

Jeg kender personligt næsten alle de mennesker, der optræder i den historie, som du skal til at læse. Deres livsbane har på et eller andet tidspunkt krydset min. Ikke ved et tilfælde! Skæbnen havde allerede forberedt mit livstæppes motiv. Jeg skulle ikke gøre andet end at sætte pendulet i svingninger. Så dukkede et kalejdoskop op. Ansigter, byer, huse, kyster. Mit livs sidste landskaber. Stemmer kom strømmende ud af denne forvirring og gav den *en slags ubestemmelig harmoni*. I dag er Habiba den, der taler tættest på mit hjerte.

2

Mnajdra-templet, Malta

Hun åbner øjnene og siger til sig selv: ”Jeg er Habiba, og jeg er i live”, og hun hører sin egen stemme.

Der er allerede gået tre dage, siden havet kastede dem op på klipperne. I går eftermiddags faldt hun sammen, efter at hun havde slæbt sin bror hele vejen fra strandbredden til den grotte, der blev deres skjulested. For første gang siden skibbruddet har hun fået noget søvn. Da hun vågner, kan hun høre sin bror jamre sig. Han trækker vejret anstrengt og ligger bevidstløs sammenkrøbet på et tæppe af græs.

Hvor længe er der gået, siden hun fik noget at spise? Hendes sidste måltid var dagen før deres afrejse fra Tripoli. Brød, sukker og adskillige pakker ost af mærket Den Leende Ko. I går plukkede hun en håndfuld frugter fra nogle figenkaktusser på heden. For at snyde sulten tyggede hun på noget tang og vild fennikel. En næsten fuld flaske mineralvand, som en vandrer havde kastet fra sig, slukkede hendes tørst og lindrede brorens en smule; han ligger og ryster af feber. Hendes fingre er forrevne, hun har en flænge på højre håndled, hun er svimmel, hun ryster, men søvnen har udført sit mirakel: rejse sig op, gå, bevæge sig ud af grotten, trække vejret, se på havet; alt forekommer hende næsten ligetil. *Jeg er en død kvinde, der går og taler.*

En smule fortunlet sætter hun sig på en sten med hånden for munden og ser ud i den kraftfulde nat. Mørket er vævet af en selvlysende, tæt blå farve, der indhyller bunden af slugterne, havets spejlflade og den uendelige himmel. Hver eneste del af klipperne på denne fremmede kyst forekommer hende velkendt.

Natten, stjernerne og stenene er blevet hendes venner.

Hendes tanker klatrer op i himlen og strejfer rundt mod stjernerne. Hun får øje på sin far, der døde for længe siden. Han ligger på nogle puder og slår strengene an på en lut, mens han nynner en vuggeviser. Han smiler til hende. *Min far ser mig, han synger for mig, han beroliger mig, ligesom han gjorde forben, når jeg var bange, før jeg lagde mig til at sove. Jeg er ikke længere bange, jeg er Habiba, og jeg er i live, og jeg synger sammen med min far.*

Hun betragter sine håndflader og finder dem lige så lyse som lamper – det beroliger hende. Hun tager dem op til sine læber; hun kysser disse hænder, der hev hendes bror op af havet. *Jeg er Habiba, og jeg er i live. Og også han er i live, Gud være lovet.*

Hvor længe er der gået, siden hun forlod sine forfædres landsby? Vil hun en dag kunne sejle tilbage op ad livets flod og gense sin mor, som hun efterlod bag sig? Hun husker en sang af Michael Jackson. *Billie Jean ...* En af hendes fætre viste hende engang musikvideoen på sin mobil. Hun øvede sig i at danse *Moonwalk*. Det var lige ved at lykkes hende til perfektion, da hendes far overraskede hende, mens hun stod og dansede bag ved huset. Han, der ellers aldrig hævdede stemmen, fik et voldsomt raserianfald og jog fatteren på porten med en kæp.

Hun ved ikke, om det er et godt minde.

Melodien fra *Billie Jean* dukker op i hendes hoved.

Middelhavet ånder langsomt. Så fredfyldt ...

Habiba begynder atter at ryste.

Angsten er vendt tilbage. Den murrer i hendes mave. Pludselig udstøder hun et skrig. Endnu en gang ser hun de rædsler for sig, som hun gennemlevede på båden, efter at havet, der blev pisket op af en stærk modvind, begyndte at vise tænder. Det var om natten. De havde drevet for vinden i fire dage og opbrugt deres vandbeholdning. En eller anden råbte, at de nærmede sig kysten, og at solen snart ville stå op. Gummibådens to Yamaha-motorer var druknet. Passagererne var fortumlede, apatiske, forbrændte af sol og saltvand, men rystede af kulde, og de blev uafslædig pisket af bølgerne; de krøb ind til hinanden. De sked alle sammen i bukserne. Af frygt. Lugten af lort overdøvede havlugten. Mange forsøgte endnu at fastholde troen på, at de snart ville forlade gummibåden og sætte foden på europæisk landjord – det var kun et spørgsmål om tålmodighed. Bare holde modet oppe lidt endnu. Nogle fremsagde bønner. Alle dem, der ikke græd.

På få øjeblikke var deres situation blevet uholdbar. Vinden var nu taget endnu mere til og fik vandet til at sprøjte i alle retninger. Bølgerne sænkede sig med et brøl og svulmede så pludselig op og steg op mod himlen, så gummibåden blev løftet af gejsere af skum og derpå kastet voldsomt ned igen og sønderrevet. Der skulle kun nogle få, endnu voldsommere bølger til, før Habiba så sine rejsefæller blive kastet over bord.

Forsvundet.

Hun spekulerer over, hvordan hun fik reddet sig i land. Og hendes bror? Hvem gav dem styrken til det? Den Barmhjertige? Syvsoverne fra Efesos?

Mens hun lå skjult mellem nogle klipper – helt udmattet, lammet af træthed og angst, halvt bevidstløs og med sin sårede bror ved siden af sig – så hun helikopteren hejse en række lig op og læsse dem af på en vej, hvor der holdt nogle ambulancer.

Nogle hunde kom løbende. De nærmede sig.

Dagen før, sidst på eftermiddagen, fandt hun kræfter til at kaste sten efter dem. Den tungeste af stenene ramte en tyk, lavstammet bastard med rødgul pels – den mest aggressive i den lille flok. Dø! Skrub af, din ådselæder! Dø! Den rullede pibende rundt på jorden, udstødte en lang, klagende gøen, og så fjernede den sig med halen mellem benene, fulgt af sine fæller.

Hun lukker øjnene.

Satans hunde ...

Tag det roligt, du er Habiba, og du er i live.

3

Læs Tamaris, La Marsa, Tunesien

Jeg hedder Sébastien Grimaud, og jeg er en arkæolog, der for tiden holder sig lidt på afstand af sine udgravninger. I begyndelsen af vinteren fik jeg besøg af sønnen af en tyrkisk officer, som havde hjulpet mig engang, da jeg

foretog en udgravning i Efesos. Uden at vide det fik han mig til at genoptage min dagbog.

Jeg havde mødt denne militærmand i starten af 80'erne i lufthavnen i Istanbul. Han skulle holde ferie med sin familie ved bredden af Tuzsøen. Af en eller anden årsag, som jeg har glemt, var der store forstyrrelser i flytrafikken. Adskillige fly, heriblandt vores, var mere end fem timer forsinkede. Vi kom godt ud af det med hinanden, selvom jeg ikke havde meget tilovers for det regime, han tjente.

Jeg iagttager mine medmennesker, jeg stiller dem spørgsmål, og jeg lytter til deres svar, før jeg dømmer dem. Denne form for visdom var længe kun et udslag af generthed. I min ungdom havde jeg en meget indadvendt karakter – alt for passiv til, at min familie fandt mig interessant. Længe troede folk, at jeg var umedgørlig. Senere hævdede de, at jeg var snobbet. I virkeligheden lå jeg i hi i mit barnesind og vågnede kun, når jeg efter en regnbyge gik på de spejlblanke pløjemarkers og ledte efter stumper af flintredskaber eller pilespidser, eller når jeg kravlede i gangene ind til gravkamrene i Petit Morindalen – nogle huler, der lå for foden af en lille høj og aldrig blev besøgt af andre end mig.

De spørgsmål, som jeg ikke turde stille mine samtidige – forældre og venner – rettede jeg til disse ukendte personer, der ved hjælp af hjortegevirer havde gravet flintminer i kridtlaget nogle tusind år tidligere.

Denne konstante samtale med de døde hjalp mig

til at træde ind i de levendes udmattende og udviklede verden. Heldigvis blev jeg først i en sen alder bekendt med denne sætning af Shakespeare, der ryster mig i retrospekt: ”Forbandet være den, der fjerner mine knogler.” Hvis jeg havde kendt til den tidligere, frygter jeg, at den ville have ændret hele min tilværelse.

På den tid, hvor jeg mødte Demir for første gang, var lufthavnen i Istanbul af en beskeden størrelse på trods af en, allerede dengang, stor international aktivitet. Desuden herskede der stor forvirring i den terminal, hvor vi var blevet opfordret til at vente. Der var ikke nok siddepladser til alle, og mange passagerer sad på gulvet eller oven på deres kufferter. Amerikanere og tyskere, men også tyrkiske forretningsmænd. Nogle bulgarske muslimer, der mere eller mindre var blevet jaget væk fra deres hjem, og som lå sammensunkne i en stank af gedebuk oven på en broget bunke bagage, der var sjustet snøret sammen, dannede en kompakt gruppe i midten af hallen.

Til sidst kom nogle tjenere iført fez og osmannisk vest og serverede te og store bakker med frisk yoghurt. Min sidemand iagttog mig hen over sin skulder, mens jeg spiste min yoghurt og rystede nedslået på hovedet. Han tog en lommelærke med whisky op af tasken og rakte mig sit bæger. Jeg tog imod det, og han præsenterede sig: ”Oberst Demir ...” Jeg havde ikke forestillet mig, at

denne venlige, fransktalende mand i afslappet tøj kunne tilhøre den militærjunta, der dengang var ved magten i Ankara.

Senere præsenterede han mig for sin familie og besøgte mig meget ofte med sine børn, heriblandt Levent (ekkoet af hans latter runger stadig i min erindring), på udgravningspladser, som han begunstigede ved at tilskynde de antikverede tyrkiske funktionærer til at være mindre langsomme og vrangvillige med hensyn til det administrative arbejde. Han åbnede så mange døre for os, at jeg, med mine overordnedes stiltiende accept, forærede ham en romersk buste fra senantikken – en samtidig kopi af en berømt statue. Vi holdt længe forbindelsen ved lige, indtil vi til sidst mistede kontakten.

Hvilket chok det var, da hans søn dukkede op ved min dør for nogle måneder siden. Jeg udstødte et overrasket skrig, da Rim, som bor hos mig, kom og fortalte mig, at en vis hr. Demir gerne ville tale med mig. Demir! Da jeg så Levent, troede jeg faktisk i nogle sekunder, at det var hans far. Samme hudtype, samme korthårsfrisur, samme Timberland-mokkasiner (jeg forestillede mig straks, at han havde bevaret sin fars kontakter i Washington), samme stemmeklang.

”Men hvordan fandt du mig? Er du kommet helt fra Istanbul for at se mig?”

Han kom ikke fra Tyrkiet, men fra Libyen. Nogle libyske arkæologer havde talt om mig og oplyst ham om, at jeg boede her, i nærheden af Tunis. ”Er du kommet fra Benghazi i bil?”

”Jeg tog af sted i går aftes, trafikken gled fint. Hvis det ikke havde været for den tåbelige grænsekontrol, hvor jeg var nødt til at standse op ...”

Jeg havde på fornemmelsen, at det ville tage lidt tid, før han fortalte mig om årsagen til sit besøg.

Jeg tog ham med ud til frokost på en fortovscafé tæt ved havnen. Vi delte en karaffel hvidvin og nogle rå sardinfileter. Jeg koncentrerede mig om maden, mens jeg ventede på, at han begyndte at slappe af. Fiskekødet var perlemorsagtigt – en meget ren hvid farve med blå reflekser. Da jeg bad om kaffen og regningen, troede jeg, at han endelig ville betro sig til mig, men det var først sent om aftenen, at han kom til sagens kerne og begyndte at tale om situationen i Libyen, hvor han ofte opholdt sig.

”Der er ikke længere nogen stat eller institutioner. Borgerkrigen raser ...”

”Islamisterne er i færd med at tage kontrol over landet.”

”Min regering forsøger at yde sit bidrag til en stabilisering af regionen ... Og som du ved, er visse grupper begyndt at ødelægge den nationale kulturarv. Moskéerne i den gamle bydel i Tripoli, men også monumenterne i de to enestående romerske byer, der havde værget sig mod næsten alt ...”

”Hvad forventer du dig af mig?”

”Visse libyske ledere mener, at det er bedre at få nogle af disse skatte ud af landet snarere end at tilintetgøre dem ...”

Jeg havde forstået. Levent var ganske rigtigt sin fars søn.

I Irak og Syrien var illegal handel med antikviteter en af islamisternes vigtigste indtægtskilder sammen med oliesalg. Det, som de ikke ødelagde, solgte de. Levent var kommet for at bede om min bistand og ekspertise til at hjælpe ham med at oprette samme slags netværk i Libyen. Jeg bad ham om lidt betænkningstid og om, at han i mellemtiden ville etablere nogle indledende kontakter. Rim gjorde gæsteværelset klar til ham, og han rejste igen næste morgen.

[...]